

ΤΟΠΙΑ ΤΗΣ ΨΥΧΗΣ:
ΦΥΣΗ, ΠΑΘΟΣ ΚΑΙ ΥΠΕΡΒΑΣΗ ΣΤΟΝ ΡΟΜΑΝΤΙΣΜΟ

Στιγμιότυπο από την ταινία της Ε. Φένελ «Ανεμοδαρμένα Ύψη»

Στο κίνημα του **ρομαντισμού** (18ος–19ος αιώνας, βλ. και άσκηση <https://tinyurl.com/y3xhe9mh>), το **φυσικό τοπίο** λειτούργησε ως **καθρέφτης της ανθρώπινης ψυχής**, **πηγή έντονων συναισθημάτων και πεδίο πνευματικής υπέρβασης**. Η φύση **εξιδανικεύτηκε και θεοποιήθηκε**, αντικαθιστώντας τη ορθολογική τάξη του Διαφωτισμού με το **δέος** και το **μυστήριο**. Απορρίφθηκε η αστική ζωή υπέρ της παρθένας, της αμόλυντης και της αυθεντικής φυσικής ομορφιάς. Το τοπίο προκάλεσε έκφραση **έντονων ψυχικών καταστάσεων** όπως ο τρόμος, ο θαυμασμός και η μελαγχολία. Το **δέος της άγριας φύσης** βοήθησε τον άνθρωπο **να ξεπεράσει τα λογικά και σωματικά του όρια**.

Οι εκπρόσωποι των Γραμμάτων και των Τεχνών απεικόνισαν τεράστιες βουνοκορφές, φουρτουνιασμένες θάλασσες και ερείπια μέσα στη φύση. Ο εσωτερικός κόσμος του ρομαντικού ήρωα ταυτίστηκε με τις μεταβολές του καιρού και του φυσικού περιβάλλοντος που αποτέλεσαν **καθρέφτη του «εγώ» του**.

Το 1847, η **Έμιλι Μπροντέ** (1818-1848) κυκλοφόρησε τα «**Ανεμοδαρμένα Ύψη**», ένα από τα πιο σκοτεινά, περίπλοκα και πολυσύνθετα **μυθιστορήματα** της αγγλικής λογοτεχνίας, όπου η συγγραφέας αφηγείται έναν ολέθριο, καταστροφικό έρωτα και μια αλύγιστη εκδίκηση. Βασικά στοιχεία του έργου είναι η θυελλώδης σχέση των ηρώων, ο κύκλος του μίσους και η **σύνδεση του τοπίου με την ανθρώπινη ψυχή**.

Τα ερείπια της οικίας Τοπ Γουίδενς που λέγεται ότι ενέπνευσε τα «Ανεμοδαρμένα Ύψη».

Ένα ορφανό παιδί, ο Χήθκλιφ, μεγαλώνει στην οικογένεια Έρνσω στα υψίπεδα του Γιόρκσαϊρ στη Βόρεια Αγγλία και δένεται βαθιά με την Κάθριν Έρνσω. Η Κάθριν αγαπά τον Χήθκλιφ, αλλά παντρεύεται τον πλούσιο Έντγκαρ Λίντον για κοινωνική θέση, κάνοντας τον Χήθκλιφ να εξαφανιστεί πληγωμένος. Ο Χήθκλιφ επιστρέφει χρόνια μετά πλούσιος και εκδικητικός, διαβρώνοντας τις ζωές και των δύο οικογενειών μέχρι τον θάνατο και τη λύτρωση των νεότερων γενεών.

Υπερβαίνοντας τους ρομαντικούς κανόνες, η Ε. Μπροντέ παρουσιάζει τον έρωτα όχι ως γλυκό συναίσθημα, αλλά ως δαιμονικό, καταστροφικό πάθος που φτάνει πέρα από τον θάνατο. Ο έρωτας ανάμεσα στους δύο ήρωες δεν εξιδανικεύεται, αλλά παρουσιάζεται ως καταστροφικός και για τον κόσμο γύρω τους. Η επιθυμία για εκδίκηση γίνεται κινητήρια δύναμη που διαβρώνει χαρακτήρες, σπίτια, οικογένειες. Το μυθιστόρημα εξετάζει σε ψυχολογικό βάθος τα διαγενεακά τραύματα και τη βία. Η Ε. Μπροντέ δεν γράφει για έναν απαγορευμένο έρωτα, αλλά γράφει για την αδυναμία του ανθρώπου να διαχειριστεί την απόρριψη και την κοινωνική ταπείνωση. Πέρα από την έντονη ιστορία έρωτα μεταξύ της Κάθριν και του Χήθκλιφ, το έργο πραγματεύεται θέματα βίας, εκδίκησης, κοινωνικών συγκρούσεων, ψυχολογικών τραυμάτων και μιας ολόκληρης γενιάς που πνίγεται στη μανία και την αυτοκαταστροφή και μάλιστα με έναν αφηγηματικό τρόπο που είναι μοναδικός στη λογοτεχνία του 19ου αιώνα.

Το **φυσικό τοπίο** στα «Ανεμοδαρμένα Ύψη» αποτελεί τη θεμέλιο λίθο της γοθικής ατμόσφαιρας, μετατρέποντας το περιβάλλον σε πηγή τρόμου, μυστηρίου και υπερφυσικού στοιχείου. Το τοπίο των βρετανικών υψιπέδων μετατρέπεται σε μια αντανάκλαση **εσωτερικής αγριότητας** φωτίζοντας την τοξικότητα στις σχέσεις. **Η άγρια φύση του Γιόρκσαϊρ καθρεφτίζει την ηθική και συναισθηματική αγριότητα των χαρακτήρων.** Δεν πρόκειται απλώς για ένα σκηνικό, αλλά για έναν ζωντανό οργανισμό που **καθορίζει** την ψυχολογία και τη δράση των ηρώων: συμβολίζει τα **άγρια ανθρώπινα πάθη**, λειτουργεί ως **καθρέφτης των εσωτερικών συγκρούσεων** και εκπροσωπεί την **αιώνια πάλη ανάμεσα στην πρωτόγονη φύση και τον ανθρώπινο πολιτισμό.** Τα Ανεμοδαρμένα Ύψη εκπροσωπούν την ωμή, αδάμαστη και απομονωμένη φύση, όπου **κυριαρχούν τα ένστικτα, η βία και το πάθος** του Χίθκλιφ, ενώ ο πύργος του Λίντον συμβολίζει τον πολιτισμό, την κοινωνική τάξη, την ηρεμία και την υποκρισία του αστικού κόσμου.

Οι άνεμοι, η ομίχλη και οι άγριοι βάλτοι αντιστοιχούν στα **θυελλώδη και αβυσσαλέα συναισθήματα των ηρώων**, όπως ο έρωτας και το μίσος. Η **φύση** συμμετέχει ως **ζωντανή δύναμη** ενεργά στην πλοκή, σαν να θρηνεί ή να συνωμοτεί μαζί με τους χαρακτήρες. Οι απέραντοι, ερημικοί βάλτοι αποκόπτουν τους ήρωες

από τον υπόλοιπο κόσμο, δημιουργώντας μια αίσθηση ασφυκτικού εγκλωβισμού και μοιρολατρίας. Η πυκνή ομίχλη και οι καταιγίδες **θολώνουν τα όρια ανάμεσα στην πραγματικότητα και τη φαντασία**, κάνοντας την εμφάνιση των φαντασμάτων (όπως της Κάθριν) να μοιάζει φυσική συνέχεια του τοπίου. Ο άγριος χειμώνας και το σκοτάδι των βάλτων αντανακλούν τη γοτθική πτώση των χαρακτήρων στην τρέλα, την εκδίκηση και τον θάνατο. Το ίδιο το σπίτι των Ανεμοδαρμένων Υψών, σμιλεμένο από την άγρια φύση, μοιάζει με σκοτεινό γοτθικό κάστρο που φέρει τα σημάδια της παρακμής και των παλαιών μυστικών.

Ο έρωτας του Χίθκλιφ και της Κάθριν είναι τόσο απόλυτος και καταστροφικός που αρνείται να υποταχθεί στους νόμους της θνητότητας, χρησιμοποιώντας **το άγριο γοτθικό τοπίο, το αναπόσπαστα δεμένο με τον έρωτά τους, ως το απόλυτο όχημα για την αιώνια ένωσή τους**.

Η Ταύτιση των Ηρώων με το Τοπίο

Η Κάθριν δηλώνει χαρακτηριστικά ότι ο Χίθκλιφ και η αγάπη της γι' αυτόν είναι η ίδια της η ύπαρξη, παρομοιάζοντάς τον με τους αιώνιους βράχους που κρύβονται κάτω από τη γη. Η Κάθριν βλέπει στον ύπνο της ότι ο Παράδεισος δεν της ταιριάζει και οι άγγελοι την πετούν πίσω, στους αγαπημένους της άγριους βάλτους.

Η Υπέρβαση του Θανάτου

Στο μυθιστόρημα, ο Χίθκλιφ παρακαλεί για μια αιώνια, στοιχειωμένη ένωση πέρα από τον θάνατο και πεθαίνει αφήνοντας το παράθυρο ανοιχτό προς το γοτθικό τοπίο, επιτρέποντας στη βροχή να εισχωρήσει, συμβολίζοντας ότι η ψυχή του δραπετεύει στη φύση για να βρει την Κάθριν. Οι τάφοι τους τοποθετούνται στην άκρη του νεκροταφείου, εκεί όπου η εκκλησία συναντά την άγρια φύση, και οι τύμβοι τους γρήγορα γίνονται ένα με τη φύση, καθώς καλύπτονται από την άγρια βλάστηση και το ρείκι, υποδηλώνοντας μια αιώνια γαλήνη και λύτρωση για τους δύο εραστές.

Τα Φαντάσματα των Βάλτων

Το βιβλίο κλείνει με τις μαρτυρίες των ντόπιων και του μικρού βοσκού που ορκίζονται ότι βλέπουν τα φαντάσματα του Χίθκλιφ και της Κάθριν να περπατούν μαζί στους βάλτους. Μέσα από το γοτθικό υπερφυσικό στοιχείο, το τοπίο παύει να είναι απειλητικό και γίνεται ο μοναδικός χώρος όπου οι δύο εραστές μπορούν επιτέλους να είναι ελεύθεροι και ενωμένοι, άρα λυτρωμένοι.

Οδήγησέ με στην τρέλα.

Μάργκοτ Ρόμπι
Τζέικομπ Ελόρντι

Ανεμοδαρμένα Ύψη

Μια Ταινία της Έμεραλντ Φένελ

12 Φεβρουαρίου
ΣΤΟΥΣ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΥΣ

MRC

WARNER BROS.
PICTURES

LUCAMABE

Η κινηματογραφική ταινία «Ανεμοδαρμένα Ύψη» (2025-6) σε σκηνοθεσία της Έμεραλντ Φένελ η φύση λειτουργεί ως ζωντανός, εισβάλλων οργανισμός που αντικατοπτρίζει την ανθρώπινη εμμονή. Η φωτογραφία του Λάινους Σάντγκρεν αποτυπώνει αυτό το άγριο πάθος με αισθητική υπερβολή και γοτθική ένταση και ήταν εκείνο το στοιχείο που πραγματικά με εντυπωσίασε κατά την παρακολούθηση της ταινίας στη μεγάλη οθόνη του σινεμά. Η χρήση μεγάλων κινηματογραφικών φορμά (όπως VistaVision) δίνει **επική και υπέρμετρη κλίμακα στα συναισθήματα**. Στην ταινία, οι άγριοι βαλτότοποι του Γιόρκσαϊρ δεν είναι απλό φόντο, αλλά μια απειλητική δύναμη· η φύση "καταναλώνει" τα κτίρια, με σχιστόλιθους και βράχους

να τρυπούν εσωτερικούς χώρους. Η χρωματική παλέτα της ταινίας χαρακτηρίζεται από την αντίθεση ανάμεσα στη **σκοτεινή, βίαιη φύση των εξωτερικών χώρων** και τη μαξιμαλιστική, ψεύτικη ομορφιά των εσωτερικών (Πύργος του Λίντον). **Κάθε εξωτερικό πλάνο αποπνέει υγρασία και ωμό, πρωτόγονο αισθησιασμό.**

Ας παρακολουθήσουμε τα αποσπάσματα με τα εξωτερικά γυρίσματα της ταινίας.

[**Η ΦΥΣΗ ΣΤΗΝ ΤΑΙΝΙΑ ΑΝΕΜΟΔΑΡΜΕΝΑ ΥΨΗ ΤΗΣ Ε. ΦΕΝΕΛ.mp4**](#)

Το βασικό στοιχείο της φύσης στη **ζωγραφική** του ρομαντισμού είναι η έννοια του «**Υψηλού**», η οποία συνδυάζεται με το **δέος, τη δύναμη και την απεραντοσύνη του φυσικού κόσμου**. Η φύση παρουσιάζεται άγρια, **τεράστια** και επικίνδυνη, κάνοντας τον άνθρωπο να νιώθει μικρός αλλά ταυτόχρονα να συγκλονίζεται πνευματικά. Το τοπίο *δεν είναι απλώς διακοσμητικό*, αλλά, ως **συναισθηματικός καθρέφτης**, εκφράζει τις **εσωτερικές**, συχνά μελαγχολικές ή δραματικές **διαθέσεις της ανθρώπινης ψυχής**. Σε αντίθεση με τον ορθολογισμό, το φυσικό τοπίο αποτελεί καταφύγιο μακριά από τη βιομηχανική πρόοδο και την πόλη, αναδεικνύοντας **το μυστήριο και το ακατανόητο του κόσμου**.

Το έργο «**Η Καρδιά των Άνδεων**» (1859) αποτελεί κορυφαίο επίτευγμα του **Φρέντερικ Έντουιν Τσερτς** (1826-1900) και σημαντικό έργο της αμερικανικής τοπιογραφίας του 19ου αιώνα. Επηρεασμένος από τον φυσιοδίφη Αλεξάντερ φον Χούμπολτ, ο Τσερτς επιδίωξε να συνδυάσει την επιστημονική παρατήρηση με την καλλιτεχνική δημιουργία. Τα ταξίδια του στη Νότια Αμερική το 1853 και το 1857 αποτέλεσαν τη βάση για τη δημιουργία ενός σύνθετου, ιδανικού πανοραμικού τοπίου, στο οποίο συνδυάζονται στοιχεία από διαφορετικές περιοχές του Ισημερινού (Εκουαδόρ). Ο πίνακας παρουσιάζει τη «**μεγάλη ενότητα της φύσης**», καθώς οργανώνει τη βλάστηση και το τοπίο σύμφωνα με το υψόμετρο. Στο προσκήνιο κυριαρχεί η πλούσια τροπική βλάστηση, στο μεσαίο επίπεδο μια κατοικημένη πεδιάδα με ισπανικό οικισμό και εκκλησία, ενώ στο βάθος δεσπόζει το χιονισμένο Τιμποράσο. Η εξαιρετική λεπτομέρεια των φυτών και των πετρωμάτων αναδεικνύει την επιστημονική διάσταση του έργου. Παράλληλα, το **λαμπερό φως**, χαρακτηριστικό του Λουμινισμού, προσδίδει **πνευματικό χαρακτήρα** και **υποδηλώνει τη θεϊκή παρουσία στη φύση**. Ο σταυρός και οι δύο μορφές ντόπιων ενισχύουν τη θρησκευτική διάσταση, ενώ η υπογραφή του καλλιτέχνη πάνω σε δέντρο τον εντάσσει συμβολικά στο οικοσύστημα.

Η εντυπωσιακή παρουσίαση του έργου στη Νέα Υόρκη το 1859, σε σκοτεινή αίθουσα, ειδικό πλαίσιο και με τη χρήση κιαλιών, το μετέτρεψε σε καλλιτεχνικό και εμπορικό φαινόμενο, προσελκύοντας περισσότερους από 12.000 επισκέπτες. Ωστόσο, η σύγχρονη μετα-αποικιακή κριτική αμφισβητεί την «αθώα» ανάγνωσή του. Το έργο μπορεί να ερμηνευθεί ως έκφραση του «προφανούς πεπρωμένου» του οικονομικού ιμπεριαλισμού και της «εξορυκτικής ματιάς», ενώ η περιθωριοποίηση των ιθαγενών και η θρησκευτική εικονογραφία εξετάζονται ως στοιχεία που ενδέχεται να εξωραϊζουν την αποικιοκρατική επέκταση των ΗΠΑ στη Λατινική Αμερική.

Ο «**Νιαγάρας**» (1857) του **Φρέντερικ Έντουιν Τσερτς** αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα και πιο επαναστατικά έργα της αμερικανικής τοπιογραφίας του 19ου αιώνα. Ο μνημειώδης πίνακας, που χάρισε στον καλλιτέχνη διεθνή αναγνώριση, χαρακτηρίζεται από μια ριζοσπαστική σύνθεση που δημιουργεί **έντονη αίσθηση βύθισης και κινδύνου**. Ο Τσερτς καταργεί το παραδοσιακό προσκήνιο και το σταθερό σημείο θέασης, τοποθετώντας συμβολικά τον θεατή στο χείλος του καταρράκτη. Η εξαιρετικά επιμήκης μορφή του καμβά ενισχύει την αίσθηση **απεραντοσύνης** και μιμείται την περιφερειακή ανθρώπινη όραση. Κεντρικό τεχνικό επίτευγμα αποτελεί η **απόδοση του νερού**. Στο προσκήνιο, το νερό αποκτά μια βαθιά πράσινη και βιολετί απόχρωση. Με τη χρήση διαδοχικών ημιδιάφανων στρωμάτων χρώματος (glazes), ο Τσερτς αποδίδει το τεράστιο βάρος, την πυκνότητα, την αέναη κίνηση του νερού και την κρυστάλλινη διαφάνεια του υγρού στοιχείου λίγο πριν την πτώση του, ενώ με την τεχνική στεγνού λευκού χρώματος (scumbling) δημιουργεί το αιθέριο σύννεφο αφρού και υδάτινων σταγονιδίων. Οι διαγώνιες γραμμές των κυμάτων και του αφρού λειτουργούν ως οπτικοί οδηγοί, κατευθύνοντας το βλέμμα προς την πτώση και δημιουργώντας αίσθηση ιλίγγου. Το λεπτό ουράνιο τόξο προσθέτει μια συμβολική και πνευματική διάσταση, καθώς μπορεί να ερμηνευθεί ως εικόνα ελπίδας και θεϊκής προστασίας σε μια περίοδο έντονων πολιτικών εντάσεων στις ΗΠΑ. Παράλληλα, ο Νιαγάρας παρουσιάζεται ως εθνικό φυσικό μνημείο, αντίστοιχο με τα ιστορικά μνημεία της Ευρώπης. Μέσα από την έννοια του «**Υψηλού**», ο πίνακας προκαλεί ταυτόχρονα **θαυμασμό και φόβο** μπροστά στην **τεράστια δύναμη της φύσης**. Η πρωτοποριακή παρουσίαση του έργου ως «σπουδαίο πίνακα» προσέλκυσε χιλιάδες θεατές στη Νέα Υόρκη, ενώ η μεταφορά του στο Λονδίνο και το Παρίσι ενίσχυσε σημαντικά τη διεθνή φήμη του Τσερτς. Ο «Νιαγάρας» απέδειξε έτσι ότι η αμερικανική τοπιογραφία μπορούσε να ανταγωνιστεί την ευρωπαϊκή τέχνη τόσο σε τεχνική αρτιότητα όσο και σε συμβολικό μεγαλείο.

[ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΤΩΝ ΔΥΟ ΠΙΝΑΚΩΝ ΤΟΥ ΤΣΕΡΤΣ.docx](#)

Το έργο «**Τα Βραχώδη Όρη, η Κορυφή Λάντερ**» (1863) του **Άλμπερτ Μπίρσταντ** (1830-1902) αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα έργα της Σχολής του «ποταμού Χάντσον» και χαρακτηριστικό παράδειγμα της αμερικανικής τοπιογραφίας του 19ου αιώνα. Απεικονίζει μια εξιδανικευμένη σκηνή από τα Όρη Γούντ Ρίβερ του Γουαϊόμινγκ, βασισμένη σε σκίτσα που δημιούργησε ο καλλιτέχνης κατά την εξερευνητική του αποστολή το 1859. Στο κέντρο της σύνθεσης δεσπόζει η κορυφή Λάντερ, αφιερωμένη στον εξερευνητή Φρέντερικ Λάντερ, ενώ το έργο εκφράζει την προσπάθεια του Μπίρσταντ να αποδώσει **το μεγαλείο και την επιβλητικότητα της αμερικανικής Δύσης**. Η σύνθεση δεν αποτελεί πιστή τοπογραφική καταγραφή, αλλά μια συνθετική και εξιδανικευμένη εικόνα, στην οποία διαφορετικά στοιχεία του φυσικού τοπίου οργανώνονται ώστε να δημιουργήσουν μια **μεγαλειώδη και σχεδόν θεατρική σκηνή**. Στο προσκήνιο απεικονίζεται ένας καταυλισμός Ινδιάνων με σκηνές και ανθρώπινες μορφές, οι οποίες προσφέρουν κλίμακα και ανθρώπινη διάσταση στο τεράστιο φυσικό περιβάλλον. Η παρουσία τους, ωστόσο, εντάσσεται σε μια ευρύτερη αντίληψη της αμερικανικής Δύσης ως άγριου και ανεξερεύνητου χώρου. Η τεχνική του Μπίρσταντ συνδυάζει στοιχεία της αμερικανικής τοπιογραφίας με τις ευρωπαϊκές ακαδημαϊκές και ρομαντικές παραδόσεις. Η επιρροή του γερμανικού ρομαντισμού είναι εμφανής στην έμφαση στο **συναίσθημα, στο δέος και στην επιβλητικότητα της φύσης**. Η χαμηλή οπτική γωνία κάνει τα βουνά να φαίνονται ακόμη μεγαλύτερα, ενώ η τεράστια κλίμακα του καμβά ενισχύει την εμπειρία του «**Υψηλού**». Παράλληλα, η χρήση ατμοσφαιρικής προοπτικής, με πιο απαλές και θολές γραμμές στο βάθος, δημιουργεί την αίσθηση απέραντου χώρου. Χαρακτηριστική είναι επίσης η επεξεργασία του φωτός και του χρώματος. Ο Μπίρσταντ χρησιμοποιεί έντονες αντιθέσεις φωτός και σκιάς, με σκοτεινές δασωμένες περιοχές να αντιπαρατίθενται σε φωτεινές εκτάσεις και λίμνες. Το χρυσό φως που διαπερνά τα σύννεφα προσδίδει στο τοπίο σχεδόν θεϊκή και πνευματική διάσταση. Στο προσκήνιο κυριαρχούν γήινοι τόνοι, όπως καφέ, πράσινο και ώχρα, ενώ στα μακρινά βουνά χρησιμοποιούνται ψυχρότερα μπλε, γκρι και λευκά, ενισχύοντας την αίσθηση απόστασης και παγερότητας. Η εξαιρετικά λεία επιφάνεια του καμβά και η λεπτομερής απόδοση των στοιχείων συμβάλλουν στην εντυπωσιακή οπτική εμπειρία.

Παράλληλα, το έργο συνδέεται με την ιδεολογία του «προφανούς πεπρωμένου», σύμφωνα με την οποία η αμερικανική επέκταση προς τη Δύση θεωρούνταν ιστορικά και θεϊκά προορισμένη. Η άγρια φύση παρουσιάζεται ως ένας πλούσιος και επιβλητικός χώρος που αναμένει την εξερεύνηση και την κατάκτηση. Η μεγαλειώδης απεικόνιση της Δύσης ενίσχυσε τη γοητεία του αμερικανικού τοπίου και συνέβαλε σημαντικά στην επιτυχία του Μπίρσταντ, καθιστώντας τον έναν από τους πιο αναγνωρισμένους τοπιογράφους της εποχής του στην Αμερική και την Ευρώπη.

Το μνημειώδες έργο «**Μια Καταιγίδα στα Βραχώδη Όρη, Όρος Ρόζαλι**» (1866) αποτελεί ένα από τα κορυφαία αριστουργήματα του **Άλμπερτ Μπίρσταντ** και χαρακτηριστικό παράδειγμα της μεγαλειώδους τοπιογραφίας της αμερικανικής Δύσης. Ο τεράστιος καμβάς, διαστάσεων περίπου 2,1 × 3,6 μέτρων, βασίζεται σε προσχέδια που φιλοτέχνησε ο καλλιτέχνης κατά τη διάρκεια της δεύτερης αποστολής του στην αμερικανική Δύση το 1863 και ανήκει σήμερα στη μόνιμη συλλογή του Μουσείου Μπρούκλιν στη Νέα Υόρκη.

Στο έργο ο Μπίρσταντ απομακρύνεται από την πιο συμβατική, συμμετρική οργάνωση των τοπίων του και δημιουργεί μια πιο σύνθετη και **δυναμική σύνθεση**. Αντί να τοποθετήσει μια κοιλάδα στο κέντρο, πλαισιωμένη από συμμετρικές ορεινές μάζες, εισάγει ένα ενδιαμέσο επίπεδο στο προσκήνιο, δημιουργώντας μεγαλύτερο βάθος και ενισχύοντας την αίσθηση του απέραντου χώρου. Παράλληλα, λειτουργεί σαν σκηνοθέτης: αναδιοργανώνει τα γεωγραφικά στοιχεία που είχε παρατηρήσει κατά τα ταξίδια του και μεγεθύνει την κλίμακα των βουνών, προκειμένου να προκαλέσει **στον θεατή δέος, θαυμασμό αλλά και αίσθηση κινδύνου**. Κεντρικό στοιχείο της σύνθεσης είναι η επερχόμενη **καταιγίδα**. Ο Μπίρσταντ αποδίδει με ιδιαίτερη λεπτομέρεια τους βαρείς σχηματισμούς των σύννεφων, οι οποίοι μοιάζουν να καταλαμβάνουν τον ουρανό και να καλύπτουν τις κορυφές των βουνών. Η **δραματικότητα** ενισχύεται μέσω της **έντονης φωτοσκίασης** (chiaroscuro): τα σκοτεινά σύννεφα αντιπαρατίθενται στις ακτίνες του ήλιου που διαπερνούν την καταιγίδα και φωτίζουν επιλεκτικά τμήματα της κοιλάδας, των βράχων και των νερών. Η

χρήση φωτεινών χρωματικών αντανakλάσεων πάνω στους βράχους δημιουργεί μια σύνθετη παλέτα και προσδίδει στις βουνοκορφές σχεδόν απόκοσμη ομορφιά, ενισχύοντας τη λουμινιστική διάσταση του έργου.

Ιδιαίτερη σημασία έχει και η ονομασία «Όρος Ρόζαλι». Ο Μπίρσταντ έδωσε στην κορυφή το όνομα της συζύγου του συνοδοιπόρου του, την οποία ερωτεύτηκε και τελικά παντρεύτηκε το 1866, τη χρονιά ολοκλήρωσης του πίνακα. Έτσι, πίσω από το δραματικό φυσικό τοπίο κρύβεται και μια προσωπική, ρομαντική ιστορία. Η φωτεινή κορυφή που εμφανίζεται μέσα από την καταιγίδα μπορεί να ιδωθεί συμβολικά ως ένας φόρος τιμής στη γυναίκα που ο καλλιτέχνης αγάπησε και διεκδίκησε. Το έργο συνδυάζει επομένως το «**Υψηλό**» της άγριας φύσης και μια βαθιά προσωπική έκφραση έρωτα, μετατρέποντας το τοπίο σε ταυτόχρονα εθνικό, δραματικό και προσωπικό όραμα.

[ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΤΩΝ ΔΥΟ ΖΩΓΡΑΦΩΝ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΤΕΣΣΕΡΕΙΣ ΠΙΝΑΚΕΣ ΤΟΥΣ.docx](#)

Η **μουσική του ύστερου ρομαντισμού**, περίπου από το 1870 έως το 1910, χαρακτηρίζεται από έντονη συναισθηματική έκφραση, διεύρυνση των μουσικών μέσων και ιδιαίτερα πλούσιο και σύνθετο ηχητικό αποτέλεσμα. Κεντρική θέση κατέχει η γιγάντωση της ορχήστρας, με τη συμμετοχή μεγάλου αριθμού μουσικών και την εκτεταμένη χρήση πνευστών και κρουστών οργάνων, που προσφέρουν μεγαλύτερο ηχητικό όγκο και ποικιλία ηχοχρωμάτων. Παράλληλα, η χρωματική αρμονία εξελίσσεται σημαντικά, καθώς οι συνθέτες απομακρύνονται από την παραδοσιακή τονικότητα, χρησιμοποιώντας τολμηρές αλλαγές συγχορδιών, ασυνήθιστες αρμονικές συνδέσεις και σύνθετες αρμονικές σχέσεις, οι οποίες δημιουργούν συχνά μια **ρευστή, μυστηριώδη ή δραματική ατμόσφαιρα**. Χαρακτηριστική είναι επίσης η διεύρυνση των μουσικών μορφών και η δημιουργία έργων μεγάλης χρονικής και εκφραστικής έκτασης, όπως οι συμφωνίες του Γκούσταβ Μάλερ (βλ. και ανάρτηση <https://tinyurl.com/zt7p67sr>). Ιδιαίτερη σημασία αποκτά η **προγραμματική μουσική**, μέσα από την οποία οι συνθέτες επιχειρούν **να αποδώσουν εξωμουσικές εικόνες, τοπία και φαινόμενα της φύσης, όπως ποτάμια, δάση, καταιγίδες και τον άνεμο, αξιοποιώντας την ορχήστρα και τα διαφορετικά ηχοχρώματά της για τη δημιουργία παραστατικών ηχητικών εφέ**. Η φύση, ωστόσο, *δεν παρουσιάζεται απλώς ως εξωτερικό σκηνικό*, αλλά συχνά λειτουργεί **ως καθρέφτης της ανθρώπινης ψυχής, εκφράζοντας συναισθήματα όπως η μοναξιά, το δέος, η αγωνία και ο ενθουσιασμός**. Τέλος, σημαντικό χαρακτηριστικό της περιόδου αποτελεί ο μουσικός εθνικισμός. Οι συνθέτες ενσωματώνουν στις συνθέσεις τους στοιχεία από την παραδοσιακή μουσική των πατρίδων τους, όπως λαϊκές μελωδίες, ρυθμούς και ιδιαίτερα μουσικά ιδιώματα, ενισχύοντας έτσι την εθνική ταυτότητα και τον ιδιαίτερο χαρακτήρα των έργων τους.

Συνολικά, η **μουσική του ύστερου ρομαντισμού** συνδυάζει την **έντονη συναισθηματική έκφραση, την ορχηστρική μεγαλοπρέπεια, τον πλούτο των ηχοχρωμάτων, την αρμονική τόλμη και την ισχυρή σύνδεση της μουσικής με τη φύση και την ανθρώπινη ψυχή**.

Η «**Συμφωνία των Άλπεων, έργο 64**» του **Ρίχαρντ Στράους** (1864-1949) αποτελεί το αποκορύφωμα της περιγραφικής μουσικής για τη φύση στην ύστερη ρομαντική περίοδο. Αυτό το έργο του 1915 περιγράφει μια 11ωρη ανάβαση και κατάβαση σε ένα βουνό των Άλπεων, φιλοδοξώντας ταυτόχρονα να λειτουργήσει ως ένα βαθύ φιλοσοφικό ταξίδι. Η συμφωνική μουσική του Ρ. Στράους έχει θεωρηθεί πως, παρά τον μελωδικό και ενορχηστρωτικό της οίστρο, αναλύσκεται σε μια ρηχή αντίληψη των πραγμάτων με χρήση εξωτερικών ηχητικών εφέ και στερείται πνευματικότητας, παρά τις περί του εναντίου προθέσεις του συνθέτη. Αναφορικά με την έκφραση πνευματικότητας μέσω της μουσικής, έχω να πω ότι, τουλάχιστον κατά την γνώμη μου, καθοριστικές παράμετροι συνιστούν η επιδεκτικότητα του ακροατή και το ύφος της ερμηνείας των συντελεστών.

Το έργο που θα μας απασχολήσει, αποτελεί ένα ενιαίο συμφωνικό ποίημα, χωρισμένο σε 22 συνεχόμενα μέρη, μέσα από τα οποία ξεδιπλώνεται μια αυστηρά χρονολογική και γεωγραφική πορεία. Η μουσική αφήγηση ξεκινά με τη «Νύχτα», περνά στην «Ανατολή του Ήλιου» (βλ. και ανάρτηση <https://tinyurl.com/4xrjm6yx>)

και συνεχίζει με την ανοδική πορεία του περιηγητή-ορειβάτη μέσα στο αλπικό τοπίο. Η διαδρομή περιλαμβάνει χαρακτηριστικούς σταθμούς, όπως την είσοδο στο δάσος, το περπάτημα δίπλα στο ρυάκι, τον καταρράκτη, τα λιβάδια με τα ζώα και, τελικά, τους παγετώνες. Η ανάβαση κορυφώνεται στην «**Κορυφή**», όπου **το μουσικό και συναισθηματικό μεγαλείο του έργου φτάνει στο αποκορύφωμά του**. Ακολουθεί η απότομη κατάβαση, κατά τη διάρκεια της οποίας ξεσπά η τρομακτική «**Καταιγίδα**», πριν το έργο οδηγηθεί και πάλι στη «**Νύχτα**». Με αυτόν τον τρόπο, **η αρχή και το τέλος συνδέονται, δημιουργώντας έναν ολοκληρωμένο φυσικό κύκλο**.

Ιδιαίτερα εντυπωσιακή είναι η ορχηστρική καινοτομία του συνθέτη, ο οποίος αξιοποιεί μια τεράστια ορχήστρα, με περισσότερους από 120 μουσικούς, προκειμένου να αποδώσει με εξαιρετική παραστατικότητα τους ήχους και τις εικόνες της φύσης. Στην καταιγίδα χρησιμοποιούνται ειδικά ηχητικά μέσα, όπως μηχανές ανέμου και βροντής, τα οποία ενισχύουν την αίσθηση του φυσικού φαινομένου. Η

χρήση αυτών των ιδιαίτερων ηχητικών μέσων δεν λειτουργεί απλώς ως ρεαλιστική αναπαράσταση, αλλά δυνητικώς συμβάλλει στη δημιουργία μιας **συνολικής, σχεδόν βιωματικής εμπειρίας της φύσης**.

Πέρα όμως από την περιγραφική και εικονογραφική του διάσταση, το έργο εν δυνάμει διαθέτει και ένα βαθύτερο φιλοσοφικό υπόβαθρο, το οποίο συνδέεται με τη σκέψη του Φρίντριχ Νίτσε (βλ. και άσκηση <https://tinyurl.com/5xv8jfkf9> <https://tinyurl.com/mpwvcp6>) και συγκεκριμένα με την μια αντίληψή του σύμφωνα με την οποία η πνευματική εμπειρία και η λύτρωση δεν αναζητούνται απαραίτητα μέσα από τη θρησκευτική πίστη και την εκκλησία, αλλά μπορούν να βιωθούν μέσα από την άμεση επαφή με τη φύση. Η φύση παρουσιάζεται ως μια δύναμη μεγαλειώδους και ανεξάρτητη από τον άνθρωπο, αδιάφορη απέναντι στην ανθρώπινη ύπαρξη, αλλά ταυτόχρονα ικανή να προκαλέσει δέος, θαυμασμό και μια βαθιά αίσθηση πνευματικής ανύψωσης. Έτσι, η ορεινή διαδρομή που περιγράφει ο Ρ. Στράους, δεν αποτελεί μόνο μια πραγματική περιήγηση στο αλπικό τοπίο, αλλά και ένα συμβολικό ταξίδι προς την υπέρβαση, μέσα από το οποίο ο άνθρωπος έρχεται αντιμέτωπος με το μεγαλείο και τη δύναμη της ίδιας της ύπαρξης.

Κορυφή στις Άλπεις

Στην πορεία της συμφωνίας, η τριάδα των μερών «**Στην Κορυφή**», «**Όραμα**» και «**Η Ομίχλη Ανεβαίνει**» αποτελεί τον συναισθηματικό, φιλοσοφικό και δραματικό **πυρήνα** ολόκληρου του έργου. Είναι η στιγμή που ο ορειβάτης κατακτά το υλικό υψόμετρο, βιώνει μια πνευματική έκσταση και, αμέσως μετά, έρχεται αντιμέτωπος με την απειλητική μεταβολή της φύσης.

Το μέρος «**Στην Κορυφή**» αποτελεί το **απόλυτο ορχηστρικό και ψυχολογικό αποκορύφωμα της ανάβασης**. Η άφιξη στην κορυφή δεν παρουσιάζεται απλώς ως μια γεωγραφικών διαστάσεων επιτυχία, αλλά ως μια **στιγμή θριάμβου, υπαρξιακού δέους και απόλυτης επαφής με το μεγαλείο της φύσης**. Το μέρος ξεκινά με μια συγκλονιστική φανφάρα από τα κόρνα και τα τρομπόνια, ενώ ο Ρ. Στράους χρησιμοποιεί μια τεράστια και φωτεινή συγχορδία σε Ντο Μείζονα, η οποία ξεσπά σε fortissimo (ff), αποδίδοντας μουσικά την **εκτυφλωτική θέα και την αίσθηση της απεραντοσύνης**. Παράλληλα, επανέρχεται το «**Μοτίβο του Ήλιου**», το οποίο είχε ακουστεί στην αρχή της ημέρας («**Ανατολή του Ήλιου**»), αυτή τη φορά όμως με τη μέγιστη δυνατή μεγαλοπρέπεια, σαν να ολοκληρώνεται ένας μουσικός και συμβολικός κύκλος. Ωστόσο, μετά τον αρχικό ενθουσιασμό, η μουσική σταδιακά υποχωρεί σε ένταση. Ένα μοναχικό όμποε παρουσιάζει μια διστακτική, σχεδόν τρεμάμενη μελωδία, δημιουργώντας μια έντονη

αντίθεση με την προηγούμενη ορχηστρική έκρηξη. Η αλλαγή αυτή υποδηλώνει ότι ο άνθρωπος, μπροστά στο απέραντο μεγαλείο του βουνού, αισθάνεται ξαφνικά μικρός, μόνος και ταπεινός.

Από αυτή την εμπειρία γεννιέται το «**Όραμα**», το οποίο αποτελεί ένα από τα πιο σύνθετα, εσωτερικά και εν δυνάμει φιλοσοφικά σημεία του έργου. Εδώ η μουσική απομακρύνεται από την απλή περιγραφή του φυσικού τοπίου και εισέρχεται **σε μια μεταφυσική και εσωτερική διάσταση, η οποία, εν δυνάμει πάντοτε, συνδέεται βαθιά με τη φιλοσοφική σκέψη του Νίτσε.** Ο Ρ. Στράους αξιοποιεί έντονο χρωματισμό και συνεχείς, απρόβλεπτες μεταβολές της τονικότητας, δημιουργώντας μια αίσθηση αρμονικής αστάθειας και ρευστότητας. Η μουσική μοιάζει να βρίσκεται σε μια κατάσταση **έκστασης**, σαν ο ορειβάτης να έχει υπερβεί τα όρια της καθημερινής αντίληψης και να βιώνει την κορυφή ως μια **εμπειρία σχεδόν υπερβατική**. Τα χάλκινα πνευστά κυριαρχούν και πάλι, αυτή τη φορά όμως *όχι μόνο για να εκφράσουν τη δύναμη και τον θρίαμβο*, αλλά και για να προκαλέσουν **δέος** και μια **αίσθηση εσωτερικής ανησυχίας**. Το «Όραμα» μπορεί έτσι να ερμηνευθεί ως συμβολική στιγμή **πνευματικής διαύγειας: ο άνθρωπος, έχοντας φτάσει στην κορυφή, βρίσκεται αντιμέτωπος με την ίδια του την ύπαρξη και με το μεγαλείο μιας δύναμης πολύ μεγαλύτερης από τον ίδιο**. Παράλληλα, τα έγχορδα δημιουργούν με τα πυκνά και περίπλοκα περάσματά τους ένα έντονο ηχητικό πλέγμα, ένα σχεδόν συμπαγές «τείχος» ήχου που αποδίδει την ένταση και την πολυπλοκότητα της εσωτερικής αυτής εμπειρίας.

Η πνευματική αυτή έκσταση, όμως, δεν μπορεί να διαρκέσει. Στο σύντομο αλλά δραματικά καθοριστικό μέρος «**Η Ομίχλη Ανεβαίνει**», η κατάσταση ανατρέπεται και η ωμή πραγματικότητα της φύσης επανέρχεται. Η φωτεινή και μεγαλειώδης ατμόσφαιρα της κορυφής αρχίζει να χάνεται καθώς η ομίχλη ανεβαίνει και καλύπτει σταδιακά το βουνό. Ο συνθέτης χρησιμοποιεί κυρίως τα ξύλινα πνευστά, όπως τα φλάουτα και τα όμποε, σε χαμηλές και μεσαίες περιοχές, ενώ τα χρωματικά περάσματα δημιουργούν την αίσθηση μιας αργής, ρευστής κίνησης, σαν την ομίχλη που ανεβαίνει και μεταβάλλει συνεχώς το τοπίο. Τα έγχορδα, με τη χρήση σουρντίνας, αποκτούν έναν πιο θολό, υπόκωφο και ψυχρό χαρακτήρα, ενισχύοντας την αίσθηση του κρύου και της σταδιακής απώλειας της ορατότητας. Η μουσική δεν γίνεται ακόμη βίαιη· αντίθετα, χαρακτηρίζεται από **μια σιωπηλή και υπόγεια απειλή**. Η ομίχλη λειτουργεί έτσι ως προοικονομία του επερχόμενου κινδύνου και προετοιμάζει δραματουργικά την είσοδο στην «Καταιγίδα». Ο ορειβάτης, έχοντας βιώσει το μεγαλείο και το δέος της κορυφής, βρίσκεται πλέον αντιμέτωπος με την υπενθύμιση ότι **η φύση παραμένει ανεξάρτητη και απρόβλεπτη και ότι η ανθρώπινη παρουσία μέσα σε αυτήν είναι πάντοτε προσωρινή.**

Η ερμηνεία της «Συμφωνίας των Άλπεων» από τον μαέστρο **Μπέρναρντ Χάιτινκ** και τη **Φιλαρμονική Ορχήστρα της Βιέννης** στο πλαίσιο του φεστιβάλ BBC Proms, στο Royal Albert Hall του Λονδίνου το 2012, θεωρείται μια μνημειώδης ανάγνωση του έργου. Ο Χάιτινκ απομακρύνθηκε από την απλή περιγραφική προσέγγιση και **ανέδειξε τη συμφωνική, αρχιτεκτονική και φιλοσοφική του διάσταση**. Η άφιξη στην κορυφή μετατράπηκε σε στιγμή πνευματικής κάθαρσης, με τα χάλκινα της ορχήστρας να αποδίδουν μεγαλειώδη όγκο και το σόλο του όμποε να υπογραμμίζει την ανθρώπινη μικρότητα. Στο «Όραμα», η εξαιρετική δεξιοτεχνία των πνευστών και η επιβλητική παρουσία του εκκλησιαστικού οργάνου δημιούργησαν σχεδόν υπερκόσμια ατμόσφαιρα. Τέλος, στο μέρος «Η Ομίχλη Ανεβαίνει», ο μαέστρος πέτυχε απότομη μεταβολή της ατμόσφαιρας, ενώ τα βελούδινα έγχορδα της Φιλαρμονικής της Βιέννης απέδωσαν με λεπτότητα την ομίχλη και την επερχόμενη απειλή της καταιγίδας.

[**Ρ. ΣΤΡΑΟΥΣ Συμφωνία των Άλπεων. Στην Κορυφή, Όραμα, Ομίχλη. Φιλαρμονική της Βιέννης, Μπ. Χάιτινκ, 2012.mp4**](#)

Η ηχογράφηση του έργου το 1999 με τον **Βλάντιμιρ Ασκενάζι** να διευθύνει την **Τσέχικη Φιλαρμονική** ξεχωρίζει για τη ζωντάνια, τη διαφάνεια και την αποφυγή υπερβολικής μεγαλοπρέπειας. Στην «Κορυφή», τα χάλκινα πνευστά αποδίδουν έναν λαμπρό και επιβλητικό ήχο χωρίς εκκωφαντική ένταση, ενώ η μετάβαση στο σόλο του όμποε χαρακτηρίζεται από εξαιρετική λεπτότητα. Στο «Όραμα», ο Ασκενάζι επιλέγει γρήγορη ροή, νευρική ενέργεια και καθαρό παλμό, διατηρώντας την ένταση και αποφεύγοντας τη στασιμότητα. Τα ξύλινα πνευστά αναδεικνύουν με ευκρίνεια τις περίπλοκες χρωματικές γραμμές του

συνθέτη, προσδίδοντας ζωντάνια και λεπτομέρεια. Τέλος, στο «Η Ομίχλη Ανεβαίνει», η εξαιρετική ποιότητα ήχου και η διακριτική, σχεδόν ιμπρεσιονιστική προσέγγιση αποδίδουν την ψυχρή και θολή ατμόσφαιρα της ομίχλης. Συνολικά, η ερμηνεία χαρακτηρίζεται από **οργανική καθαρότητα, φωτεινότητα και εντυπωσιακή ηχητική διαφάνεια.**

[Ρ. ΣΤΡΑΟΥΣ Συμφωνία των Άλπεων. Στην Κορυφή, Όραμα, Ομίχλη. Τσέχικη Φιλαρμονική, Βλ. Ασκενάζι.mp3](#)

Καταιγίδα με κεραυνούς πάνω από τις Ελβετικές Άλπεις. Επικά χρώματα στον ουρανό και στα σύννεφα, παγετώνας και απόκρημνοι βράχοι.

Η τελική αλληλουχία των μερών της «Συμφωνίας των Άλπεων» συνιστά τη **δραματική κορύφωση, την κάθαρση και, τελικά, το κλείσιμο του έργου.** Ο Ρ. Στράους περιγράφει με εξαιρετική παραστατικότητα την περιπετειώδη επιστροφή του ορειβάτη από την κορυφή λόγω μιας εντονότατης καταιγίδας, την υποχώρηση της καταιγίδας και των υπόλοιπων στοιχείων της φύσης, καθώς και τη σταδιακή βύθιση του ορεινού τοπίου στο σκοτάδι. Η πορεία αυτή *δεν αποτελεί απλώς μια επιστροφή στο σημείο εκκίνησης*, αλλά μια αναδρομή ολόκληρου του ταξιδιού, η οποία **οδηγεί σε ένα αίσθημα λύτρωσης, αναστοχασμού και τελικά αιωνιότητας.**

Στο μέρος «**Η Ηρεμία πριν την Καταιγίδα**», η φύση μοιάζει να «κρατά την ανάσα της» λίγο πριν από την επικείμενη καταστροφή. Η ορχήστρα υποχωρεί σε πολύ χαμηλές δυναμικές, δημιουργώντας μια αποπνικτική και απειλητική ατμόσφαιρα. Οι ήχοι εμφανίζονται αποσπασματικά και μοιάζουν να προέρχονται από ένα τοπίο που βρίσκεται σε κατάσταση αναμονής. Τα βιολιά, με σύντομα και κοφτά pizzicati, μπορούν να εκληφθούν ως οι πρώτες βαριές σταγόνες της βροχής, ενώ το χαμηλό τρέμολο των τυμπάνων προμηνύει από μακριά την επερχόμενη βροντή. Παράλληλα, η μηχανή του ανέμου κάνει αισθητή την παρουσία της, προσθέτοντας έναν αμυδρό, ανατριχιαστικό ήχο που διαπερνά την ορχηστρική υφή. Η ησυχία, επομένως, δεν λειτουργεί ως απουσία δράσης, αλλά ως δραματική προετοιμασία για την επικείμενη έκρηξη.

Η συσσωρευμένη ένταση οδηγεί στην «**Καταιγίδα και Κατάβαση**», ένα από τα πιο βίαια και ηχητικά εντυπωσιακά σημεία ολόκληρου του έργου. Εδώ η ορχήστρα μετατρέπεται κυριολεκτικά σε μια **γιγαντιαία «μηχανή παραγωγής καιρού»**. Ο συνθέτης αξιοποιεί τόσο τα συμβατικά όργανα της συμφωνικής ορχήστρας όσο και ειδικά ηχητικά μέσα, όπως τη μηχανή του ανέμου και τη μηχανή της βροχής, για να δημιουργήσει μια εξαιρετικά παραστατική εικόνα της καταιγίδας. Η μουσική γραφή γίνεται εξαιρετικά κινητική. Τα έγχορδα εκτελούν γρήγορες ανοδικές και καθοδικές χρωματικές γραμμές, δημιουργώντας **την αίσθηση του ανέμου που σαρώνει την πλαγιά και παρασύρει τα πάντα στο πέρασμά του**. Τα χάλκινα πνευστά και τα κρουστά ξεσπούν σε ακραίες δυναμικές, ενώ οι βίαιες εκρήξεις της μεγάλης (γκραν) κάσας και των κυμβάλων ενισχύουν την αίσθηση των κεραυνών και των βροντών. Τα ξύλινα πνευστά, ιδιαίτερα το piccolo και τα φλάουτα, με τις γρήγορες και κοφτερές κινήσεις τους, συμβάλλουν στην εντύπωση των αστραπών και της διαρκούς αναταραχής. Ταυτόχρονα, τα χάλκινα πνευστά επαναφέρουν το «θέμα του βουνού» με παραμορφωμένο και χαοτικό τρόπο, σαν **το ίδιο το φυσικό μεγαλείο να έχει μετατραπεί σε ανεξέλεγκτη δύναμη**. Η καταιγίδα *δεν αποτελεί, επομένως, μόνο μια περιγραφή ενός φυσικού φαινομένου*, αλλά και την **κορύφωση της δραματικής έντασης του ταξιδιού**. Ιδιαίτερα χαρακτηριστική είναι η **ανάστροφη ανασκόπηση** των προηγούμενων σταθμών της ανάβασης. Καθώς ο ορειβάτης κατεβαίνει εσπευσμένα την πλαγιά για να προστατευθεί από την καταιγίδα, η μουσική περνά με τεράστια ταχύτητα από γνώριμα μοτίβα και ηχητικές εικόνες που είχαν παρουσιαστεί κατά την άνοδό του προς την κορυφή. Ωστόσο, τίποτε δεν εμφανίζεται πλέον με την προηγούμενη ηρεμία και καθαρότητα. Τα γνωστά μουσικά στοιχεία παραμορφώνονται από την ένταση, την ταχύτητα και το χάος της καταιγίδας, δημιουργώντας την εντύπωση ενός δραματικού «μοντάζ» ολόκληρης της προηγούμενης διαδρομής. Έτσι, η κατάβαση λειτουργεί ταυτόχρονα ως πραγματική φυγή από τον κίνδυνο και ως μουσική επιστροφή στα στάδια που προηγήθηκαν.

Μετά τη βίαιη εκτόνωση της καταιγίδας ακολουθεί το «**Ηλιοβασίλεμα**», κατ' εμέ ένα από τα πλέον συγκινητικά κομμάτια σε ολόκληρη τη μουσική. Η φύση **αρχίζει να ηρεμεί και η μουσική αποκτά ξανά μια πλατιά, μεγαλοπρεπή και λυρική έκφραση**. Το «θέμα του Ήλιου» επιστρέφει, αλλά η προηγούμενη εκτυφλωτική του λαμπρότητα έχει μεταμορφωθεί σε μια πιο ζεστή και ώριμη ηχητική ποιότητα. Οι πλούσιες αρμονικές συγχορδίες δημιουργούν ένα **αίσθημα ανακούφισης και λύτρωσης, ενώ παράλληλα διατηρούν μια διακριτική μελαγχολία**. Ο ορειβάτης **έχει επιβιώσει από τον κίνδυνο και αντικρίζει τις τελευταίες ακτίνες του φωτός, γεγονός που προσδίδει στη σκηνή έναν χαρακτήρα ευγνωμοσύνης και εσωτερικής γαλήνης**.

Η πορεία συνεχίζεται στον «**Επίλογο/Απόηχο**», όπου η εξωτερική δράση υποχωρεί και τη θέση της παίρνει ο **εσωτερικός αναστοχασμός**. Το εκκλησιαστικό όργανο προσδίδει στην ορχηστρική γραφή έναν ιδιαίτερα ιερό και στοχαστικό χαρακτήρα. Η θρησκευτική αυτή ατμόσφαιρα μπορεί να συνδεθεί με τη **φιλοσοφική διάσταση** του έργου και με την **ιδέα της Φύσης ως μιας δύναμης μεγαλύτερης από τον άνθρωπο**. Τα προηγούμενα μουσικά θέματα επιστρέφουν σταδιακά, ιδιαίτερα εκείνα που συνδέονται με την **ανάβαση και την κορυφή, όμως παρουσιάζονται τώρα με πιο σβησμένο, νοσταλγικό και ειρηνικό χαρακτήρα**. Δεν πρόκειται πλέον για την άμεση εμπειρία της περιπέτειας, αλλά για την **ανάμνησή της και την εσωτερική επεξεργασία όσων βίωσε ο ορειβάτης**.

Τέλος, το έργο καταλήγει στη «**Νύχτα**», ολοκληρώνοντας έναν κυκλικό δραματουργικό σχεδιασμό. Η φωτεινότητα του ηλιοβασίλεματος υποχωρεί και το σκοτάδι απλώνεται ξανά πάνω από το βουνό. Η μουσική αποκτά **ολόένα πιο σκοτεινό και βαρύ χαρακτήρα**, ενώ οι καθοδικές κινήσεις των εγχόρδων ενισχύουν την αίσθηση της σταδιακής εξαφάνισης του φωτός. Στα τελευταία μέτρα επανέρχεται το αρχικό, υποβλητικό μοτίβο του βουνού σε εξαιρετικά χαμηλή δυναμική. Με τον τρόπο αυτό, ο Ρ. Στράους

δημιουργεί έναν εντυπωσιακό **συμβολισμό**: ο άνθρωπος έχει ολοκληρώσει το ταξίδι του, έχει βιώσει το μεγαλείο και τον κίνδυνο της φύσης και επιστρέφει στη βάση του, ενώ το βουνό παραμένει αμετάβλητο, αιώνιο και αδιάφορο απέναντι στην ανθρώπινη παρουσία. Η τελευταία συγχορδία δεν λειτουργεί απλώς ως μουσικό τέλος, αλλά ως σβήσιμο της ανθρώπινης εμπειρίας μέσα σε ένα ευρύτερο, σχεδόν άχρονο φυσικό σύμπαν. Έτσι, η «Συμφωνία των Άλπεων» ολοκληρώνεται όπως άρχισε: μέσα στο σκοτάδι, κλείνοντας τον κύκλο της πορείας και αφήνοντας ως τελική εντύπωση την αίσθηση της αιωνιότητας.

Η ζωντανή εκτέλεση του δεύτερου μισού της «Συμφωνίας των Άλπεων» από τον **Μπέρναρντ Χάιτινκ** και τη **Φιλαρμονική Ορχήστρα της Βιέννης** στα BBC Proms του 2012 καταγράφηκε από τον διεθνή τύπο ως υπόδειγμα συμφωνικής αρχιτεκτονικής. Η κριτική εστίασε στο πώς ο Χάιτινκ απέφυγε τα φθηνά ηχητικά εφέ, μετατρέποντας την κάθοδο και την καταιγίδα σε μια **οργανική, δομημένη ανακεφαλαίωση των μουσικών θεμάτων**. Η Φιλαρμονική της Βιέννης, με τη βαθιά της παράδοση στην εκτέλεση έργων του Ρ. Στράους, παρέδωσε έναν ήχο γεμάτο ευγένεια και βάθος. Η ερμηνεία ανέδειξε τη συμφωνία ως μια **βαθιά δραματική και ποιητική εμπειρία**. Στην «**Ηρεμία πριν την Καταιγίδα**», η εξαιρετικά ελεγχόμενη δυναμική δημιούργησε ηλεκτρισμένη προσμονή. Η «**Καταιγίδα**» συνδύασε εκρηκτική δύναμη με εντυπωσιακή καθαρότητα, ενώ τα μοτίβα της ανάβασης αναδύθηκαν παραμορφωμένα μέσα στο χάος. Στο «**Ηλιοβασίλεμα**», ο ζεστός ήχος των χάλκινων και η ευέλικτη διεύθυνση του Χάιτινκ δημιούργησαν αίσθηση λύτρωσης. Ο μαέστρος άφησε τη μελωδία να αναπνεύσει, προσδίδοντας ένα αίσθημα ανακούφισης και βαθιάς υπαρξιακής γαλήνης μετά τον κίνδυνο. Στον «**Επίλογο**», το εκκλησιαστικό όργανο και τα βιεννέζικα έγχορδα προσέδωσαν εσωτερικότητα και μεγαλοπρέπεια. Η «**Νύχτα**» ολοκλήρωσε την ερμηνεία με αίσθηση αιωνιότητας και βαθιάς υπαρξιακής γαλήνης. Συμπερασματικά, η ζωντανή αυτή ερμηνεία επιβεβαίωσε γιατί ο Χάιτινκ θεωρείται ο μαέστρος που άλλαξε την ιστορία του έργου. Αντί για μια αποσπασματική «κάρτ ποστάλ» με εφέ, παρέδωσε ένα **ενιαίο, συμπαγές συμφωνικό ταξίδι με κορυφαία πνευματική ουσία σε όποιον ακροατή την αναζητά, βέβαια**.

[**P. ΣΤΡΑΟΥΣ Συμφωνία των Άλπεων. Καταιγίδα & Θύελλα, Ηλιοβασίλεμα, Απόηχος, Νύχτα. Μπ. Χάιτινκ.mp4**](#)

Η ηχογράφηση του **Βλάντιμιρ Ασκενάζι** με την **Τσέχικη Φιλαρμονική** χαρακτηρίζεται από καθαρότητα, οργανική ροή και ισορροπία ανάμεσα στον ρεαλισμό και τον λυρισμό. Στην «**Ηρεμία πριν την Καταιγίδα**», οι λεπτομέρειες και η υπομονετική συσσώρευση έντασης αναδεικνύονται χάρη στην εξαιρετική ηχητική ποιότητα. Η «**Καταιγίδα**» εντυπωσιάζει με τη δύναμη, την ταχύτητα και τη διαύγειά της, χωρίς να γίνεται υπερβολική. Στο «**Ηλιοβασίλεμα**» κυριαρχεί η ζεστασιά και η παρηγορητική ομορφιά των τσέχικων εγχόρδων. Στον «**Επίλογο**» και τη «**Νύχτα**», ο Ασκενάζι αποφεύγει τον στόμφο, επιλέγοντας φυσικότητα και εσωτερικότητα. Η ερμηνεία ολοκληρώνεται με γαλήνιο και διακριτικό τρόπο. Η εκτέλεση αυτή αποτελεί ορόσημο για τους λάτρεις του Ρ. Στράους. Αν αναζητάτε μια ερμηνεία γεμάτη νευρική ενέργεια, εκπληκτική ηχογράφηση και μια ορχήστρα που αναπνέει φυσικά χωρίς να εκβιάζει το συναίσθημα, ο Ασκενάζι στην Πράγα προσφέρει μια κορυφαία επιλογή.

[**P. ΣΤΡΑΟΥΣ Συμφωνία των Άλπεων. Καταιγίδα & Θύελλα, Ηλιοβασίλεμα, Απόηχος, Νύχτα. Βλ. Ασκενάζι.mp3**](#)

cpo

Kurt Atterberg Symphonies 3 & 6

Radio-Philharmonie Hannover des NDR

Ari Rasilainen

NDR

Ο **Κουρτ Άτερμπεργκ (1887–1974)** υπήρξε μία από τις σημαντικότερες μορφές της σουηδικής μουσικής του 20ού αιώνα, ως συνθέτης, μαέστρος και μουσικοκριτικός. Εκπρόσωπος του **ύστερου ρομαντισμού** στον ευρωπαϊκό Βορρά, παρέμεινε προσηλωμένος στην τονική μουσική, χωρίς να ακολουθήσει τις ριζοσπαστικές ατονικές τάσεις της εποχής του. Το έργο του χαρακτηρίζεται από έντονη σκανδιναβική ταυτότητα, λυρισμό, πλούσια ενορχήστρωση και ισχυρή μελωδική έμπνευση. Επηρεασμένος από τη σουηδική λαϊκή μουσική, τα φυσικά τοπία της Σκανδιναβίας, αλλά και από συνθέτες όπως ο Ρ. Στράους και ο Γιαν (ή Ζαν) Σιμπέλιους (για τον τελευταίο, βλ. και αναρτήσεις <https://tinyurl.com/mrxu6zek> & <https://tinyurl.com/388defm3>) κατόρθωσε να συνδυάσει την παραδοσιακή συμφωνική γραφή με πολυφωνική πυκνότητα και εντυπωσιακά ηχητικά χρώματα.

Οι εννέα συμφωνίες του αποτελούν σημαντικό τμήμα της σουηδικής συμφωνικής δημιουργίας του 20ού αιώνα. Ιδιαίτερη θέση κατέχει η **3η Συμφωνία σε Ρε Μείζονα, έργο 10**, γνωστή ως «**Εικόνες της Δυτικής Ακτής**», που γράφτηκε μεταξύ 1914 και 1916. Το μεσαίο της μέρος, «**Θύελλα**», λειτουργεί ως το δραματικό και ηχητικό αποκορύφωμα ολόκληρης της συμφωνίας. Ενώ τα δύο πρώτα μέρη περιγράφουν την ηρεμία και την ομίχλη του αρχιπελάγους, η «Θύελλα» εισβάλλει για να ανατρέψει τα πάντα.

- **Η Εισαγωγή του Κινδύνου:** Το μέρος ξεκινά με μια αίσθηση επείγοντος. Τα έγχορδα εκτελούν γρήγορα, ταραγμένα περάσματα (ostinato), αναπαριστώντας **τα πρώτα μεγάλα κύματα που αρχίζουν να υψώνονται**.
- **Η Ορχηστρική Έκρηξη:** Ο Άτερμπεργκ, αν και χρησιμοποιεί μια κλασική ορχήστρα της ύστερης ρομαντικής περιόδου χωρίς τις ακραίες μηχανικές καινοτομίες του Ρ. Στράους (λ.χ. η μηχανή ανέμου), πετυχαίνει ένα εξίσου τρομακτικό αποτέλεσμα μέσω της **πυκνής πολυφωνίας** και της βίαιης χρήσης των χάλκινων πνευστών και των κρουστών.
- **Το Θέμα της Θάλασσας:** Η μελωδία δεν χάνεται μέσα στον θόρυβο. Ένα πλατύ, ηρωικό αλλά και απειλητικό θέμα αναδύεται από τα κόρνα και τα τρομπόνια, συμβολίζοντας τη **δύναμη του ωκεανού που συντρίβει κάθε ανθρώπινη αντίσταση**.
- **Η Ύφεση και η Κάθαρση:** Προς το τέλος του μέρους, η καταιγίδα αρχίζει να υποχωρεί σταδιακά. Η μουσική επιστρέφει σε μια φωτεινή, μεγαλειώδη Ρε Μείζονα, δίνοντας την αίσθηση ότι ο ουρανός καθαρίζει πάνω από την αγριεμένη θάλασσα και **η γαλήνη αποκαθίσταται, δημιουργώντας αίσθηση κάθαρσης**.

Η «Θύελλα» δεν αποτελεί απλώς μια θαλάσσια εκδοχή της «Συμφωνίας των Άλπεων» του Ρ. Στράους. Ο Άτερμπεργκ συνδυάζει τη γερμανική συμφωνική παράδοση με ιμπρεσιονιστικές χρωματικές αναζητήσεις, διατηρώντας παράλληλα έντονη τη σκανδιναβική σχέση με τη φύση. Η καταιγίδα παρουσιάζεται ως οργανικό στοιχείο του τοπίου και όχι ως απειλή.

Χαρακτηριστική είναι η ηχογράφηση της **Φιλαρμονικής της Ραδιοφωνίας του Ανόβερου NDR** υπό τον **Άρη Ρασιλάινεν**, η οποία αναδεικνύει τον **σκοτεινό δυναμισμό** και τη **μελωδική ομορφιά** του έργου.

[Κ. ΑΤΤΕΡΜΠΕΡΓΚ Η Θύελλα από την 3η Συμφωνία.mp3](#)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Πώς βιώνετε τη φύση στην καθημερινότητά σας και ποια η σημασία της προσωπικής σχέσης σας με τη φύση για τη ζωή σας;

2. Μπορεί η φύση να επηρεάσει τον τρόπο με τον οποίο αντιλαμβανόμαστε τον εαυτό μας και τον κόσμο γύρω μας; Περιγράψτε μια προσωπική εμπειρία σας σε σχέση με τη φύση ή/και ένα φυσικό τοπίο που σας προκάλεσε έντονα συναισθήματα και εξηγήστε γιατί.

